

در علم مجاز امام صادق علیه السلام

سیوطی

جلسه (۱۳۳) ۲۹

استاد: وافی یزدی

موضوع: اُبنیة اسم فاعل، مفعول و صفت مشبّهه

وزن اسم فاعل و مفعول در ثلاثی مجرد:

در ثلاثی مجرد مفتوح العینی که لازم یا متعدی باشد و مکسور العینی که متعدی باشد، اسم فاعل بر وزن «فاعل» ساخته می شود.

نکته ۱: در وزن های «فَعْل» و «فَعِل» لازم، بسیار نادر است که اسم فاعلش بر وزن مذکور بیاید و وزن قیاسی برای اسم فاعل آنها به شرح زیر است:

اگر دال بر أعراض باشد: فَعِل (أشْر).

اگر دال بر خلقت و رنگها باشد: أفعال (أجهر، أخضر).

اگر دال بر پر بودن یا حرارت باطن باشد: فَعْلان (عطشان).

نکته ۲: گاهی اسم فاعل وزن «فَعْل»، بر وزنی غیر از «فاعل» می آید: شاخ (شیخ)، شاب (أشیب)، عفّ (عفیف).

نکته ۳: هر وزنی که ذکر شد غیر از وزن «فاعل»، صفت مشبّهه است.

نکته ۴: اسم مفعول ثلاثی مجرد، غالباً بر وزن «مفعول» می آید: مقصود

اما گاهی وزن های دیگر نیز بصورت سماعی نیابت از وزن مفعول می کنند که عبارتند از:

۱- فعیل: کحیل.

در علم مجاز امام صادق علیه السلام

۲- فَعْل: قَبْض.

۳- فَعْل: ذَبْح.

البته این وزن‌های سماعی، مانند اسم مفعول عامل نیستند.

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

وزن اسم فاعل، در غیر ثلاثی مجرد:

بر وزن مضارع می آید (وزن عروضی) و میمی که در ابتدا می آید، مضموم و حرف ماقبل آخر حتما مکسور می شود: مُواصِل - مُدَحْرَج - مُقَعْنِسِس.

نکته ۵: اگر در همین وزن اسم فاعل، حرف ماقبل آخر مفتوح شود، تبدیل به اسم مفعول می شود: مُنْتَظَر - مُدَحْرَج و... .

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv

ImamSadiq.tv